

totis viribus animatisq; mentibus in au-
silium opēq; accersire persuadeo. quoniā
nec vereor. vt sicut eius tempore ab om-
nium hereticorum iaculis ecclesiam eri-
puit. Sic hisce temporibus summ⁹ im-
mortalis deus orationibus et innumers
meritis eius ab omni turcorum et infide-
lium atrocitate eam eximere dignabitur.
Iesu pijsimo prestante qui verax est et pi-
entissimus christianorum defensor Amē.

Sermo eiusdē magistri Ambrosij cho-
riolani. In quo quidem ostendit. qd Au-
gustinus est imago trinitatis.

Boniam non
nulli quavis de causa nescio
concitati. Augustinū vt meā
in oratione dixerunt. Trini-
tatis imaginem nullo pacto
dici posse retulere. ne quid absurde aut er-
ronee dixisse videar. meum in apertū du-
cere animum presenti sermone decreui.
quem non vt pertinaciter aliquid asse-
re quod absōnū videatur institui. sed vt
indagata veritas elucescat. hoc scribendi
opus suscepi. in quo imaginis quiddita-
tem et noticiam primū indagabo. Subin-
de nonnulla transigere ac probare gesta
Postremo quasdam pro viribus ambi-
guitates dissoluam. Ostendens nō Au-
gustinum solum. qui tam aperte tāq; di-
lucide indiuisibilem illam trinitatem. in
vnica et ineffabili essentia cōsistere apuit.
verum etiam quamlibet dei creaturam ra-
tione premitam eatenus posse nuncupa-
ri. Vbi si quid quod aures miuus domi-
natiōis tue demulceat reperies illud tue
ingenti peritie corrigendū offero. quod
tanto ago libentius. quanto non dubito
vehementius. summa cum caritate meū
affectū honorem.

Deo quippe sunt in homine qui
bus ad indiuisibilis eterneq; tri-
nitatis noticiam proficiscimur. q
rum vestigiū alter. alterūq; imaginem
sacri doctores appellare consueuerunt.
Hoc nempe. ceu a sapiētissimo Salomo-
ne didicimus in numero. pondere. et men-
sura consistit. aut in rei pncipij. medij. at-
q; finis distinctione vt quidē sensere phi-
losophi. Nonnulli ex specie. figure. et or-
dine cōstitui opinati sunt. Alij hō in vni-
tate veritate et bonitate cōsistere existimā-
tes. patri tanq; vno primo principio ex
quo sunt omnia. Unitatem filio ceu sapi-
entie pūne. quā solā scire cōtingit verita-
tem. paraclyto hō spiritui sancto. quoniā
carissimum dona ab eius missione ma-
nant. bonitatem velut appropiata que-
dam contribuere. at vero imaginem di-
cretam et vnicaū quandam similitudine
et rei ad rem coexigentiam esse aiunt. quā
simpliciter minime suscipiunt. sed eam di-
rimentes aliam magis. aliam vero min⁹
perfectam esse dicunt. quā magis ac om-
ni ex parte fatentur esse perfectā his pie-
munitam esse conditionibus diffiniunt.
Ad in natura sit intellectuali. qd in eo sit
quod ex altero sit natura profectum. Ad
vnum alteri simile sit et conforme. Quod
vtrūq; vnica eadēq; perfectione et essen-
tiam obtineat. Quod fm speciem ipsū
representet imaginatum. et eo quidem vsq;
vt hec illud omniphariaz imitetur. Hinc
pleriq; imaginem ab ipsa imitatione sumi
psisse nomen ferunt. quoniam eam ima-
ginatum in oibus imitari oporteat. Hoc
modo si quis imaginem sumat. recte sen-
tit dei solum filium patris imaginem nū-
cupando. Ipse nāq; solus est. qui cū sim-
plex. et intellectus summa puritate nitens
ac natura ex patre genitus. vnus eiusdē
q; substantie et essentie persistens. ei pro-
sus coomnipotens est et coequalis. Al-
tero quidem modo imago sumitur. cum
nec tot circumstipata conditionibus vni-
tatem nature. perfectionum equalitatem
Naturalem originem et vim omnimodā
designandi repellit. in natura tamen in-
tellectuali similitudo qdam existēs. Ipsa
quoquo modo personalia indicat et repre-
sentat. sic non solum homines. quin mo-
do quodam excellentiori angelos ad dei

imaginem conditos esse fatemur. Est nā
q̄ angelus ⁊ homo rationis et intellect⁹
particeps. ac summo ⁊ immortalī deo in
his similis. quoniam ut vna est dei essen-
tia. vna natura. eadēq̄ substantia. persone
autem tres. pater a nullo est susceptus. fi-
lius a patri solo genitus. amborum autez
nexus paraclytus spirit⁹ sanctus ab vtro-
q̄ procedens. coeterni. coomnipotentes
⁊ coequales. sic ⁊ hominis vnica est ani-
me substantie. tres autem potētie. memo-
ria. videlicet intellect⁹ ⁊ voluntas. eiusdē
essentie coeue. Non enim aliquod est tē-
poris intervallum excogitandum. in quo
memoriam intellectum preire. aut intelle-
ctum voluntatem antecedere pensitem⁹.
Sunt ⁊ rursus coequales. quoniam q̄cū-
quid memoria tanq̄ apocrisarius animi
obtinere illud intellectus velut iudex no-
uit ⁊ discernit. illd̄ velle ⁊ eligere. aut idē-
dem reiicere odio libere appetitus tanq̄
rex in anima potest. Series item actuz
earum est potentiarum quam inter se di-
vine persone habent. Distat autem a ve-
stigio in his imago. quoniam hec s̄m spe-
ciem. illud autem s̄m genus. Nec distin-
cte magis. illud confuse potius represen-
tandi officium habet. pedis nāq̄ impres-
sione. que vestigium quoddā est. pertran-
sisse. illac hominem nosces. Sed Egēsiā
vel Borgiam pertransisse: perpendere p-
fecto. nisi s̄m accidens nequibus. Cesar
autem imagine. idem mor cesar in mentē
venit. Eodem quidem modo principium
medium. atq̄ finem cōtemplantes. Tria
esse in diuinis conferimus. sed que tria.
qualēq̄ distinctionem intelligere nequi-
uimus. Ex ipā vero imagine. tres in vna
natura. sic esse personas dignoscimus. ut
ea equales. coeternas. ⁊ distinctas esse in-
telligamus.

Nunc alterum genus complectar
vbi eaisq̄ que hac de re i animo
sancti probare gestiam. Ex quib⁹
illud primo transigam⁹. in ea solum crea-
tura imaginem reperiri. que predita ratio-
ne ab omnium fuit opifice plasmata. idē-
circo sui creatoris imaginem quispiāz de-
fert quoniam ipsi⁹ est capax. Sed capax dei
hō est. q̄ ipsum intelligit ⁊ amat. Nosse
autem ⁊ amare deum his datum est solū

qui prediti sunt ratioe. ea de re beluis ne-
q̄ religio neq̄ imago data est dei. q̄ par-
ticipantes non sunt rationis.

Transigam⁹ insup ab imaginato quā-
libet re ipsa imaginem distingui. manife-
stum est autem hoc in rebus omnibus p-
pendendis. Cesaris nāq̄ a cesare. Pna-
mi a priamo imago secernitur. Seorsum
contrariuz si sancire possemus. in eo foret
potissime. quem patris eterni imaginem
confitemur. vnde in sapientie libro aper-
te ostenditur. eum lucis eterne candorez.
⁊ speculum sine macula. dei maiestatem ⁊
imaginem esse bonitatis illius. at vero si-
delium nemo ambigit dei filium ei⁹ a pa-
tre realiter esse distinctum.

Transigamus quoq̄ aliquā esse crea-
turam. que recte trinitatis imago dicitur
Respectus nāq̄ omnis. qui aliquando
esse cepit creatura quedam ē. at enim quā
in homine vel in angelo imaginem sancti-
mus trinitatis respectum ⁊ habitudinem
quandam esse constat. nec illā sane men-
tis quispiam eternam esse diceret. cū de⁹
solus sit. qui eternitate mensuret. In eo.
Item quod in homine vnica esse ani-
me essentiam. tres autem potentias dicitur
mus trinitatis esse imaginez probauim⁹.
Sed facturam illud esse dei quis asserere
verebitur. Homo enim ⁊ quicquid in
eo est esse. aliquando a deo susceptum.

Transigamus postremo biphariā qd̄
piam posse altez appellari. aut quoniam
illius iu recto. vel q̄ in obliquo suscipit p-
dicationem. Primo quidem modo. homi-
nem rationale dicimus esse animal. lineā
vero quantitatem. altero autē modo. eun-
dem corpus ⁊ animam. domum lapides
⁊ cementum. teste Aristotele. dicere cōsue-
uerunt. Cum non nisi ex anima ⁊ corpo-
re hominem. ⁊ ex lapidibus ⁊ cemento cō-
stare domum dicamus. Vel istec esse in
eis censeamus. Augustinus item memo-
riam. intellectum. ⁊ voluntatem vniam es-
se mentem asseruit. Quoniam in vna mē-
te eadēq̄ sunt anime substantia. Igit̄ se-
pe vna pro altera suscipit predicatio.
Sed in quartodecimo de trinitate volu-
mine hanc ipsam veritatē aperto roton-

doq; ore testatus est dicens. Eo eni ipso
imago dei est mens. quo capax ei⁹ est. Et
in libro de spiritu & anima inq̄t. Non po-
terat anima esse imago dei si mort⁹ freno
clauderet. Et Bernardus in libro de mi-
seria vite hominis ait. De amas in deo.
q̄ imago dei sum. & paulo inferi. *Ima-
go dei* ē omnis anima rationalis. Et *pe-
trus longobardus* in sententijs aperte ex
Augustini verbis hec verba transegit. Ec-
ce illius summe vnitatis atq; trinitatis.
vbi essentia vna ē. & tres persone. imago ē
humana mens. Subiectum rursus fun-
date rei predicationem sepe numero susci-
pere in recto solet. sic anima. sepe memo-
ria. sepe intellect⁹. sepe appetit⁹. & a phi-
losophis & a theolog⁹ vocatur. Et id ceu
ab *Egidio* doctore profecto singularissi-
mo didicimus emphatice loquendo veri-
tatem obtinet. Et vero trinitatis imagi-
nis subiectum esse hominem. testatur opi-
fer p̄mus qui geneleos libro inq̄t. *Do-
minem* ad nostram imaginem similitudi-
nēq; formemus. Confirmat idem ratio
quoniam si aliquid subiectum ē propriū.
T propriūq; erigit fundamentū. Ex his
itaq; omnibus conferamus *Augustinus*
non modo sed hominem quemlibet trini-
tatis posse imaginem dici. cum rationa-
le & intellectiuum quodlibet huius ima-
ginis subiectum sit. Sed ipse tanto mag⁹
sic appellari sine iniuria potest. quāto pre-
ceteris hominibus trinitatem explanaue-
rit. *Mens* enim atq; animus eius in di-
uinarum personarum cognitionē & amo-
rem sic versabatur. vt noctesq; diesq; pen-
sare niteretur. q̄ magnum esset ineffabi-
le trinitatis mysterium quod cum morta-
libus virib⁹ ad illud attingere nequiuisset.
īgētissimo succedebat affectu. ardebatq;
inēso amore suo. ac ita p̄fecta caritate suc-
census. In fundebat ei sup̄na gr̄a. qua pa-
trem. & filium. & spiritum sanctum proprie-
tatibus constitutos. vnicam & simplicissi-
mam habere essentiam intelligebat. In-
fundebatur insup̄ diuino illo afflatu ea-
rum tanta cognitio. vt que secum ipse in-
telligeret posteris. qui nec tanto valebāt
ingenio. neq; tāta imbuti gratia essent p̄-
uia relinquere posset. Solemus item. vt
Pythagorici aiunt. dicere. amicorum alte-
rum alterius esse imaginem. quoniam al-

ter nos in alterius ducit cognitionem. s; vt
ex diuine sapientie ore prodijt. Quis
q; amicus est dei. qui eius mandata inte-
gre seruat. Et vero ex omnib⁹ qui in san-
cte matris ecclesie templo nati sunt ami-
ci dei. hinc vnus exsolertissimus extitit. q̄
eius precepta custodiuit. qui ei sicut ve-
ro domino seruiuit. Si *Augustinus* ita
q; rationalem habuit animam. si eā ima-
ginis esse dicimus subiectum. si cognitio
& amor sūmus eius in trinitatem versa-
tur. si ad eius similitudinem plasmat⁹ sic
non erronee. non incompte. non absurde
sic dici & appellari potest. Rursus cuz
imaginis officium sit nos in illius duce-
re cognitionem quod imaginatum est. et
hic nobis pre ceteris trinitatis cognitio-
nem dederit vocari sic potest. vt trinitatis
imago. hoc est ad imaginem illius fact⁹
ad eius nos ducens cognitionem dicat⁹.
Postremo ab hac sn̄a grammatici non
discrepant. qui figuris vtentes casuz pro
casu. pro parte totū in oratione texere se-
pe numero consueuerunt. sic nos haud in-
congrue trinitatis imaginem dicim⁹. q̄
niam ad illius est imaginē factus. Et ve-
hementiorem etiam interdum sermonem
efficiamus. Dilce vti verbis solem⁹. Et
cesarem fuisse omnia dicamus. cum nec
tamen omnia fuisse. quin potius illa vā-
luisse censemus. De imagine sic suo mo-
do coapta sermonem.

Dostremo ad soluendas ambigui-
tates sermonem conuertat. Trāsi-
gere quippe sacri doctores cōsue-
uerunt inter imaginem quandam esse et
imaginatā consubstantialitatē. Sic eius-
dem esse cum deo nature & substantie crea-
turam oporteret. si eam trinitatis imagi-
nem diceremus. Absit autem vt intm̄ la-
bamur errorem. vt siue homines siue an-
gelos illius habere essentiam & naturam
a quo plasmati sunt dferamus. quis enim
sic tolleret quod finitimi quod caducum
est & mortale. quod ē tempori & variatia-
tioni subiectum eternum & incommuta-
bile esse. atq; infinitum. Quis creaturam
esse creatorem. Hercule. Mem o.

Quantum quoq; vim dicūt esse imagi-
nis vt eam imaginati agant omnem se-

cum similitudinem gerere. **N**ec in re ipsa aliquid esse aiunt, quod in eius imagine clare ac distincte velud in lucidissimo quodam speculo non relucent, sed que nanquam possunt esse creaturae, que tam magna tam excelsa tamque foret bonitate preedita, tanta virtute insignita gloria ac beatitudine imbuta, ut adeo distincte, adeo dilucidate, adeo aperte, incomprehensibilem et ineffabilem et omni ex parte infinitam patris et filii et spiritus sancti in essentia unitatem, in personis distinctionem, inter se potentie ac virtutis omnis equalitatem velud quoddam in circumscriptionem et ineffabile simulachrum gereret. **D**eī sapientiam, dei inquam filium patris solum esse imaginem ex his conferunt, qui cum eiusdem substantie, eiusdemque nature, in omnibus et per omnia similis et integre et perfecte patrem manifestat. **N**ō itaque aiunt, recte sentimus qui vel Augustinum vel aliam quamvis creaturam trinitatis esse imaginem asserimus. **S**at his duobus argumentis una solutio sit. **N**amque ad unum eundemque terminum contendunt eadem solui ratione oportet. **A**t vero inspicienti constat: harum quamlibet rationum, de primo imaginis genere veritatem transigere, quippe quod quinque clausulis premitum, dei filio dumtaxat competere disertum fuit. **A**mplius si quecumque ad aliud se habent natura simul esse, ut diffinire philosophi opus est, horum alterum fiat oportet, vel ut ad se imaginem, aut nullam trinitatis imaginem, creaturam esse feramus. **A**tque habitudinem si quispiam tolleret, non modo philosophie sed dyalctice expers videret. **A**lterum si quis asserat longe perplexus erit animus cum aperte intelligat haud ullam unquam fuisse creaturam, que illi principi coeterna extiterit, qui eius in verbo creaturam omnes ex nihilo inesse produxit. **R**elatiuorum constat duo esse genera. **U**num quippe, quod mutua inter terminos coexistenciam ponit, eatenus pater ad filium referatur ac mutuo se coexistunt, quis enim sine filio patrem esse, vel absque patre existere quis filium possit. **A**lterum genus est cuius extrema non inuicem habent coexistenciam, sic creatura ad creatorem dicitur, cum tamen ipse nullam exigit esse crea-

turam. **N**ō enim eternum est, haud illud coexistit, quod est tempore circumscriptum. **A**t hoc si in genere imaginem contineri liquet. **N**on itaque immortalis et vero deo coeterna esse veritatem existimari oportet, eorum preterea que ad aliquid sunt fundamenta et subiecta coeterna sint nequaquam oportet, oportere tamen respectus pariter pullulare asserimus. **Q**uis enim ambigit Siluium Eneae fuisse priorem. **E**neam tamen quatum coeui esse Siluium patris quis non asserit. **E**odem pacto posteriorem deo esse creaturam nulla probatio egemus dei hoc ut imaginatum quoddam est. **C**reaturam haud sub huiusmodi relationis tegurio manentem preire non concedimus. **L**ametsi hac sublata ratione, ille eternitate, hec hoc tempore mensuretur. **N**ec ob id quispiam accidere vel tempore subiecta deus opinetur, cuius actus purus imixtus et eternus sit. **P**ostro tamen ab animo sic concipiatur, necesse est, cum ea que sui puritate antecellunt, non pure non simplicitate, sed composita et mixta capiat oportet. **D**ifferamus tandem ad prepotentiam dei imaginem creatam esse hominem, ipsum tamen imaginem esse non concedamus, substantiam namque accidentis, subiectum formam esse non est excogitandum. **A**bsolutum enim existimaret si quis lignum albedinem diceret, quam eadem illud esse affectum constaret. **D**ico igitur sepe numero subiectum per forma capi, et per parte totum esse subiectum. **E**ā ob rem si ad dei plasmata imaginem eius fungatur nomine nec oberrat, ut ea tandem disputauimus aperte intelligantur tripartita in homine imaginem esse dei coferamus. **P**rimum quidem modum, que respectu diuinarum summi personarum antea designauimus. **A**lter est que naturam et essentiam circūspicit diuinam, ut sicut unum est deus omnium rerum principium, a quo cetera sunt producta. **I**ta uno ex homine ceteri traxerunt originem. **E**t sicut idem immortalis, inuisibilis ubique totus nullibi circumscribitur, ubique presens, et omnem mundum gubernans, eatenus una est anime essentia in homine inuisibilis immortalitate preedita, tota in toto, et tota in qualibet humani officij parte, nec in nulla circumscripta portione. **U**terque per singulas partes vitam effundens consistit. **T**ertia demum est que in eo consistit, ut deum noscat et diligat, et ipsius gesta pro viribus imitetur saluatoris, que eius gratia imperfecte quidem nunc, tunc ad plene reficiatur, cum deum facie ad faciem poterit intueri, quam eius sicut

Y

S

noscet amabit. sicut delectabit ita quieta
bitur sicut quietabitur ita se deo confort
mem prestabit. et eo quidem usque. ut ab ei
gra secerni nulla occasione valebit. Amē.

Ambrosij choriolani in sacra Theolo
gia professoris Sacri ordinis fratrum be
renicorum sancti Augustini. Oratio de
laudibus eiusdem sancti. corā Paulo ve
neto secundo Pontifice maximo et ceteris
Cardineo feliciter incipit.

Quasi sol refulgens sic iste refulsit
in templo dei. Ecclesiastici quin
quagesimo.

Nihil profecto
in omni natura corporea ē. ex
quo tot in vniuersa mundi ma
china effectus. tot rerum vicis
situdines. tot denique proficiantur oble
scantia splendoris. quot quidem ex pla
netarum principe. Et si fas ē dicere octi
lo mūdi. et moderatore omnis luminis so
le. emanare constat. Ob eaz igitur causas
nature indagatores maximi ex omnibus
corporib⁹. que vita carent ei tribuere pri
matum. Sane itaq; fit. ut si in omni ho
minum genere quispiam inueniatur. qui
sic ceteros superet homines. quem ad mo
dum solem ceteris prestare corporib⁹ cer
nimus. Cum interanimantia queratio
ne videntur vnicum solūq; predicemus et
referamus. Hunc autem splendorem fi
dei. doctorum principem scientie sapien
tieq; iubar splēdidissimū omnūq; paren
tum virtutum. Aurelium Augustinū es
se censeo. Nō iniuria igitur sacro sancta
Romana ecclesia hanc de ipso laudē hor
dierna in epistola cecinit. Quasi sol reful

gens sic iste refulsit in templo dei. Et quō
in omni gratie. sapientie. sanctimonie. om
numq; virtutum genere. sic in eo vehe
mens splendor extiterit. Et nulla lingua
mortalis. nulla vis nature nulla huma
ni ingenij celsitudo. nulla demum dicen
di vbertas ad eius laudes explicandas re
ferandasq; preconiā satis sit. tamen ne tā
ti luminis gloriam in hac eius celebra
te silentio preteream⁹. Egregiam hanc si
militudinem. que ei cum sole. tributa est
dumtaxat hoc tēpore explicare conabor.
Hunc enim singularem. et fere preter con
suetudinem orādi hodierna die mihi mo
dum peperit. ne in illum sermonē inciderē
quem octauo iam peracto anno. In con
spectu felicitis recordatōis. Dñi vñs reue
rendissimis dominationibus de eodem
Augustino Libere ipse recensui.

Refulsit itaq; ut dicere incipiā. ut sol
Augustinus. quoniam sicut solare corp⁹
subito vehemētē lucē suā in nostro emis
perio effundit. ut Ether qui inter nos ce
lūq; concludit. moxque pmo. illumina
tus. Nos cursu quōtidiano docet. Sic Au
gustinus cunctis relictis erroribus. sacro
sancto baptismatis fonte renatus ad dei
maiestatem conitātq; puerus ita ex tem
plo in alterum virum mutatus est. ita lux
ceum suscepte fidei suis sanctis operibus
repente manifestauit ecclesie. ut velut celī
tonitrua fulgurq; ab oriente veniens. de
sue vite sanctitate et stuporē et admiratio
nem toti orbi terrarum ingessit.

Refulsit ut sol Augustinus. quoniam
ceu lux illius in simplicib⁹ diafonisq; cor
poribus liberius ac vehementius recipi
tur. ut stelle. vitri. aer. cristallūq; testan
tur. Sic maximi doctoris Augustini do
ctrina simplicium mentes. inuitatos ani
mos. et expurgata corda. mirum imodū
mouet irradiat atq; inflammat.

Refulsit ut sol Augustinus. quoniam
sicut solis oculis egris odiosa est lux. que
puris ē amabilis. sic vita et eruditōne Au
gustini fidelibus et catholicis xpianis tā
q; celeste quoddam Munus amoris sum
meq; venerationi erant. In fidelibus au
tem atq; labefactatis erroribus odio atq;
incredibili displicentia habebantur.

Refulsit ut sol Augustinus. quoniam sicut
sol tutum peregrinis iter. gratumq; prez